

NEIGINIO RAIŠKA IR VARTOJIMO PRAKTIKA PRANCŪZIŠKAME TECHNINIAME TEKSTE

Rūta Elžbieta Katalynaitė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Saulėtekio al. 11, LT-10223, Vilnius, Lietuva
El. paštas ukk@hi.vgtu.lt

Nagrinėjama viena iš prancūziško techninio teksto sintaksinių konstrukcijų – neiginio raiškos įvairovė. Nustatyta, kad visuotinai plačiai paplitęs neigimo reiškinytis yra ne toks dažnas techninėje literatūroje, tačiau jo reiškimo būdų yra gana įvairių tiek leksine, tiek gramatine prasme. Terminijos srityje dažniausiai vartojamas būdas yra priešdėlinė žodžių daryba. Atkreipiamas dėmesys į pasakymus, kurie sukelia nemažai sunkumų skaitant. Siūloma atsižvelgti į leksinių ir gramatinių kategorijų tarpusavio santykius, kalbinių priemonių sistemiškumą.

Reikšminiai žodžiai: visiškas neiginys, dalinis neiginys, dvigubasis neiginys, restrikcinis neiginys.

DOI: 10.3846/1822-430X.2009.17.2.44-51

Įvadas

Specialybės kalba yra leksinių ir sintaksinių elementų visuma, jų sistemos organizavimas, sintaksiniai leksinių elementų ryšiai. Leksikos funkcija sietina su kalbos elementų telkimu į sistemą. Pasitelkus sisteminį metodą, galima identifikuoti situaciją ir pačiam pasijusti toje situacijoje. Tai yra, anot prancūzų specialybės (profesinės) kalbos mokslininkų, „realistinis metodas“, kuris rekomenduoja atsižvelgti į daktikos žinias, publikos specifiškumą, jos kalbinės veiklos poreikius ir aplinką (Balmet, Legge 1992: 35). Mokomąją (edukacinę) situaciją autoriai siūlo suvokti kaip sistemą, t. y. visumą, kurios sudėtingumo laipsnis yra didesnis negu ją sudarančios dalys. Metodas apibrėžiamas kaip mokymo būdų visuma, sistema konkrečiam tikslui pasiekti (Šernas 2006: 133). Pripažįstama terminijos, kaip mokslo kalbos sudėtinės dalies, svarba, tačiau jos terminologinis aspektas nelaikomas esminiu bruožu. Svarbesnis yra

mokslinis stilius, kuriame gausu bendrosios mokslo leksikos, specifinių žodžių junginių, parenkamos ne tik nepaprastai įvairios kalbinės priemonės, jam taip pat labai būdingas jų sistemiškumas, neterminologinių žodžių specifika (Phal 1965: 27–45). Kiti autoriai (Lerat 1995: 62) mano, kad terminiją galima puikiausiai (*par excellence*) apibūdinti kaip specialybės (techniniam) tekstui būdingą medžiagą, kitaip sakant, skiriamasis techninio teksto bruožas ir yra terminija. Kadangi skiriasi komunikacijos akto dalyvių žinios, gyvenimo patirtis, mąstymas, lietuvių kalbininkai taip pat siūlo išmokyti sisteminių tam tikro mokslo pagrindų (Kaulakienė 2007: 41), sisteminti kalbinę medžiagą (Šernas 2006: 126), atsižvelgti į kalbos leksinę, gramatinę, darybos sistemą (Kazlauskienė ir kt. 2006: 211).

Išsamus, teisingas supratimas neatsiejamas nuo teorijos patikrinimo praktikoje. Teorija ir

praktika ar praktiniai pavyzdžiai leidžia lengviau įsiminti informaciją. Todėl kalbininkai, pedagogai vis nuodugniau tiria kalbos reiškinių struktūrą ir vartoseną kontekste, t. y. konkrečiai realizuojant kalbą. Gerokai didesnės galimybės susipažinti su rašytine, o ne su žodine technika kalba, tad praktinės kalbos žinios gaunamos iš rašytinių darbų. Pastaruoju metu daugiau dėmesio skiriama ne apskritai kalbos funkcijai, bet kalbos elementų paskirčiai, t. y. kalbos vienetams ir aplinkai, kurioje jie funkcionuoja, kalbos elementų paskirties ir semantikos santykiui. Mokant turinio supratimo mąstymo procese, kitaip sakant, mokant suprasti tai, kas perskaityta, būtina išskirti keletą skaitymo pakopų, paskui jas atitinkamai apdoroti: struktūrų atpažinimo, jų ryšių su kontekstu interpretacijos, medžiagos išdėstymo logikos, kritinio skaitančiojo požiūrio (Дезен 1980: 272–280). Didžiausias dėmesys skiriamas leksinių-gramatinių konstrukcijų suvokimo aspektui, orientacijai tekste, prasminei teksto analizei, struktūrinei-prasminei vienybei, kai sintaksinė dalis (sintaksinės konstrukcijos) parenkama kaip semantinės dalies palaikymo priemonė.

Viena iš daugelio sintaksinių konstrukcijų yra neiginio raiška – ne tik veiksmažodžio, kaip svarbiausio sakinio vieneto, bet ir kitų sakinio bei kalbos dalių. Straipsnio tyrimo objektas yra prancūziškų įvairių specialybių tekstų neigimo sąvokos ir vartosenos analizė. Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir apibendrinti įvairius neiginio aspektus. Naudojami šie tyrimo metodai: studijuoti individualaus skaitymo tekstai, stebėtas studentų skaitymas ir supratimas, nustatytos daugiausia sunkumų keliančios sintaksinės ir leksinės neiginio formos.

Tiriamąjo darbo analizė

Kiekvienas tekstas pasižymi dviejų tarpusavyje susijusių struktūrų vienybe: išorinės – struktūrinio-kompozicinio teksto organizavimo ir vidinės – išsamiosios teksto pusės, reiškiančios jo prasminį organizavimą. Teksto elementai sieja

(jungia) viso teksto išorinę ir vidinę struktūrą. Kalbinės priemonės atlieka teksto elementų ryšių turinio prasmę (Москальская 1981: 16–17).

Leksinių elementų – termino, kaip skiriamąjo techninio teksto vieneto, specifinės bendrosios mokslo leksikos ir bendrinės kalbos žodžių – pasirinkimą ir organizavimą lemia sintaksiniai ryšiai, dėl kurių neformalus jų semantinis laukas įgauna tikrąją reikšmę, kaip teigia prancūzų kalbininkai G. Vinjeris ir A. Martenas (Винье, Мартэн 1981: 58–59).

Viena iš plačiai vartojamų sintaksinių konstrukcijų yra neiginys. Gramatikos požiūriu terminas neiginys yra ir semantinis reiškiny, ir leksinės bei gramatinės formos, kuriomis jis realizuojamas. Logikos požiūriu, neiginio vartojimas invertuoja (apverčia) tiesos prasmę. Kitaip sakant, kalbėtojas, priskirdamas neigiamą reikšmę sakinio turiniui, teigia jo neatitikimą realybei, atmata teiginį ar prieštarauja faktui ar minčiai (Riegel *et al.* 1999: 410).

Loginis ir kalbinis neiginiai nesutampa, o šio nesutapimo aiškinimas susiduria su tam tikrais sunkumais: kalbos neiginyje nelengva surasti loginio neiginio atitikmenį. Atžvalga į įvairių tipų tarpusavyje santykius tarp gramatinių ir leksinių kategorijų padeda įveikti šiuos sunkumus (Stuogys 2007a: 63).

Neiginio kategorija yra daugialypė savo leksinėmis ir gramatinėmis apraiškomis, morfologinėmis raiškos priemonėmis. Bet kokiame techniniame tekste yra gramatiškai įvairiai įformintų ir su skirtingais leksiniais niuansais sakinių. Kai kurie autoriai (Riegel *et al.* 1999: 411) neiginio raišką skiria pagal dvi dimensijas: gramatinę ir leksinę. Prancūzų kalboje neigiamam posakiui būdingi neigiami žodžiai, tradiciškai analizuojami kaiprieveiksmiai: *ne ... pas*, rečiau *ne ... point*, bet iš tikrųjų jie smarkiai skiriasi nuo kitųrieveiksmių. Taip pat kitoms gramatinėms kategorijoms priklausantys žodžiai: įvardžiai *personne*, *rien*,rieveiksmiai *jamais*, *nulle part*, determinantai *aucun*, *nul*. Kai kurie kalbininkai (Grevisse 1964: 842) tikraisiais (*à proprement dire*) neigimorieveiksmiais vadina nekirčiuotą formą *ne* ir kirčiuotą formą

non, o kiti – *aucun, personne, rien, jamais, etc.*, vėliau įgavusią neigiamos minties raišką. Ne vartojamas tik su veiksmazodžiais (visada prieš veiksmazodį). Paprastai po veiksmazodžio vartojama *pas, point* arba kitas neigiamas žodis, o kartais sustiprinama žodžiais *du tout*, prieš bendratį abu iškart (į lietuvių kalbą verčiama šalutiniu sakiniu). *Ne ... pas* yra pats neutraliausias neiginys, *ne ... point* neigia stipriau, *ne ... plus* žymi veiksmo nutūkumą, laiko sekos nutraukimą, išskiriant prieš *tai* ir *po to*, *ne ... guère* atitinka *ne ... pas beaucoup*, t. y. nelabai, *ne ... nullement* neigia visiškai, t. y. jokių būdu (Steinberg 1962: 289–295).

Les avions de combat actuels ne veulent guère plus vite que leurs prédécesseurs des années 1970 – skraido nedaug greičiau.

Au client ensuite de s'assurer de ne pas avoir oublié sa carte de crédit – kad neužmiršo.

Des vitesses en service pouvant aller de 350 à 400 km/h ne sont donc nullement illusoires.

Le multimédia n'est déjà plus une fiction – jau nebėra, jau nebe.

Non vartojimas yra platesnis: a) atsakymuose ir kitur jis turi reikšmę sakinio, neigiamai žyminčio mintį, sakinį, žodį ar žodžių grupę; b) jis yra neigiamas priešdėlis prieš kai kuriuos daiktavardžius, su kuriais jungiamas brūkšneliu, arba prieš būdvardžius, prieveiksnius, kai kuriuos prielinksnius ir rašomas atskirai; c) vartojamas prieš arba po neigiamo sakinio sustiprina jo pobūdį; d) kai kada sustiprinamas kitais neigiamais žodžiais *et non, mais non, non vraiment, non pas*; e) *non plus* yra vartojamas kaip *aussi* atitikmuo neigiamame sakinyje, kai susidaro palyginimas ir mintis sustoja prie neigiamo fakto arba paneigiamas faktas, bet ne su veiksmazodžiu, *ou ... non* gali žymėti alternatyvą (Grevisse 1964: 806, 844). Štai keletas pavyzdžių iš konkrečių individualaus skaitymo techninių tekstų:

*Le seuil de non-imposition est très élevé
La liberté d'écrire en tant qu'auteur et non pas en tant qu'Africain.*

Il est considéré comme un document préparatoire à une décision administrative, donc non communicable.

Le moteur a été placé verticalement à l'avant du châssis, ce qui permet le parallélisme du villebrequin avec la longueur de la voiture et non plus avec les essieux.

Neigiamų žodžių padėtis nebūtinai nurodo, į ką jie nukreipti. Neiginio kryptis (atstumas) ne visada yra vienoda. Paprastai skiriamas visiškasis arba dalinis neiginys. Visiškasis neiginys, skirtas visam sakiniui, reiškiamas *ne ... pas/point*. Jis atitinka loginį neiginį ir prieštarauja teigiamam sakiniui, bet gali sukelti įvairias interpretacijas. Dalinis neiginys, susijęs tik su viena sakinio dalimi, reiškiamas *ne* ir neigiamu žodžiu ar determinantu, turinčiu teigiamą atitikmenį *personne/quelqu'un, rien/quelque chose, aucun/un, des, plusieurs, jamais/toujours, parfois, nulle part/quelque part, partout*. Antrieji neiginio elementai nurodo nulinį kiekį, nebuvimą, neigia laiką, vietą ar nominaliosios grupės referento buvimą. Dalinio neiginio žodžiai priklauso trims kategorijoms: prieveiksmiams (neigimas laiko ir erdvės atžvilgiu), įvardžiams ir nežymimiesiems determinantams, su kuriais sudaromos nominaliosios grupės (Riegel *et al.* 1999: 412). Štai keletas pavyzdžių:

L'avantage du statoréacteur par rapport au turboéacteur est de ne posséder aucune pièce tournante.

Cette France du terroir n'a jamais empêché l'innovation industrielle.

Rien ne sert de savoir aller dans l'espace si l'on ne possède pas les moyens d'y accomplir des tâches.

Personne ne contestait fondamentalement le modèle social.

Dvigubasis, arba kaupinis, neigimas duoda teiginį, sustiprintą arba sušvelnintą, ir abu neiginiai panaikina vienas kitą (galima palyginti su dviem minusais, kurie duoda plusą). Tačiau galimas dviejų ar net trijų dalinio neiginio žodžių vartojimas, norint patikslinti įvairias galimybes,

tada neiginiai sustiprina vienas kitą, nesvarbu, kokios jie būtų prigimtios. Pavyzdžiui:

Le solide héritage de formation aux mathématiques n'est pas pour rien dans ces succès (yra niekuo dėtas).

Cette mutation en cours n'est pas sans en évoquer une autre, beaucoup plus ancienne: l'invention de l'imprimerie (nėra tokia, kad nesukeltų = sukelia).

On ne veut plus de l'ancien modèle, non sans raison (ne be priežasties = tam yra priežastis).

Si la France est bien placée sur le secteur des matériaux tels que les ciments et les verres, elle ne démerite pas dans le domaine des aciers (nėra be nuopelnų = turi nuopelnų).

Kiekio (kiekybės) determinantai gali sukelti interpretacijos problemų. Žinoma, šios konstrukcijos visada yra teigiamo sakinio visišką paneigimas, bet neiginio kiekybės elementų išsidėstymo tvarka lemia dvejopą supratimą. Kai determinantas eina prieš neiginį, neiginio poveikis veiksmazodžio grupei sumažėja. Bet kai kiekio determinantas eina po neiginio, jis yra paneigiamas, atsiveria kitos galimybės (Riegel et al. 1999: 423). Determinantas *tout*, vartojamas kaip teiginys ir atliekantis veiksnio funkciją, neigiamame sakinyje įgauna neigiamą reikšmę (determinanto paneigimas). *Tout ce qui reluit n'est pas l'or*. Norint paneigti kitą sakinio dalį, vartojama pabrėžimo konstrukcija *ce n'est pas ... qui/que* (Steinberg 1962: 294–295).

Spécialisée dans les matériaux verriers, l'entreprise Saint-Gobain n'est pas moins innovante – nėra mažiau naujoviška = yra ne mažiau naujoviška.

La position des termes négatifs n'indique pas forcément sur quoi ils portent – nenurodo būtinai = nebūtinai nurodo.

Kai kurie neigiami žodžiai gali vieni, be antrosios dalelytės, reikšti neiginį – nominaliuose arba eliptiniuose sakiniuose be veiksmazodžio arba kai kuriais kitais atvejais. Dažniausiai tai yra *ne* su veiksmazodžiais *pouvoir, savoir, cesser*,

priežodžiuose ar sustabarėjusiuose posakiuose, lyginamuosiuose sakiniuose po *autre, plus, moins* ir kt., kai palyginimas žymi nelygybę (tai vadinamasis *ne explétif*, nei semantiškai, nei sintaksiškai nebūtinai ir neturi neiginio reikšmės). Kiti neiginio elementai taip pat. Sistemini frazeologinių junginių sisteminis pobūdis atsirado pagal tam tikrus dėsningumus, dėl kurių susidarė nekintamais ryšiais susietų vienetų sandara. Ne visiems veiksmazodžiams būdingas vienodas aktyvumas: pasižymintieji dideliu dažniu vartojami retai arba beveik nevartojami, dažniau vartojami nepriklausantieji pagrindiniam leksikos fondui ir sangražiniai veiksmazodžiai (Соколова 1987: 35). Manoma, kad mokslo kalboje nederėtų vartoti žodžių neįprastomis reikšmėmis, bet individuali kalbos vartosena pasižymi ir stiliaus figūromis, ir frazeologiniais posakiais, kad pagyvintų kalbą, suteiktų jai vaizdingumo ir išraiškingumo (Katalynaitė, Dubikalytė-Raugalienė 2008: 47–56). Pavyzdžiui:

Il n'empêche que la nécessité de maîtriser certaines filières techniques a incité plusieurs firmes à se donner des moyens autonomes de recherche.

Qui ne s'est offusqué de voir traîner des emballages en plastique en pleine nature.

Le concept lui-même n'a cessé de s'étendre à d'autres domaines des renforcements des sols.

Iš kitų neiginio dalelių problemiškesniausia yra *plus*. Galbūt todėl, kad žodis labai daugiareikšmis: *plus* – prieveiksmis, aukštesnysis *beaucoup* laipsnis *labiau, daugiau, le plus* – aukščiausiasis laipsnis *labiausiai, daugiausiai, de plus, en plus* – *dar, be to, taip pat, non plus* – *aussi* atitikmuo neigiamame sakinyje *taip pat ne, ne ... plus* neiginys, rodantis veiksmo nutrūkimą – *nebe, plus ou moins* – *daugiau ar mažiau, daugmaž, de plus en plus* – *vis daugiau, vis labiau, tout au plus* – *daugiausia, plus* matematikoje – *pliusas, sudėties ženklas, un plus* – *priedas, nauda, pliusas*. Esant tokiai daugybei reikšmių, neretai pasimetama ir nerandama

tikroji reikšmė, be to, labiausiai įstrigusi yra reikšmė *daugiau*, tad ir stengiamasi ją vartoti. Štai konkretūs pavyzdžiai, kai neigiama dalelyte *plus* yra su dviem ir vienu neiginio elementu:

Il n'est plus besoin d'apprendre des codes fastidieux pour lui (à l'ordinateur) donner des instructions. Même plus besoin de taper sur le clavier.

Si l'on intercale une pompe dans la conduite de retour, le processus de recyclage de l'eau en est accéléré. Plus besoin alors de grosses tuyauteries.

Abiejuose pavyzdžiuose vartojamas neįprastas beasmenis junginys *être besoin* (dažniau būna *avoir besoin*). Pirmajame vartojamas du kartus *il n'est plus besoin*, o antrajame – tik *plus besoin*, todėl pirmasis sakinyss yra daugmaž suprantamas, o antrasis studentams beveik neįveikiamas – čia iškyla ne tik *plus* daugiareikšmiškumo, bet ir *besoin* daiktavardinės formos problema.

Praktinėje vartosenoje nereti atvejai, kai viena iš neiginio dalelių kartojama du ar net kelis kartus. Jungtukas *ni* vartojamas sujungti dviem neigiamiesiems sakiniams arba dviem neigiamo sakinio veiksmažodžiams, dviem panašios reikšmės neigiamo sakinio žodžiams, ypač kai pirmasis įvedamas prielinksniu *sans*. Konkretūs pavyzdžiai:

Mais cette fois, le succès n'est pas au rendez-vous, du moins pas tout de suite.

En ce qui concerne le prix, la difficulté est qu'il ne doit être ni trop élevé – pour éviter de provoquer une catastrophe économique de type de récession – ni trop faible.

Les bétons à comportement ductile ne se rompent pas brutalement sous contrainte, ni en flexion, ni en traction.

Struktūriškai panaši į neiginį, bet užimanti tarpinę padėtį tarp neiginio ir teiginio yra restriktinė sintaksinė konstrukcija, susidaranti neigiamoje aplinkoje tuo metu, kai nustoja formuotis neiginys. Elementas *ne* yra realizuojamas, o vietoj antrosios neigimo dalelytės *pas* pasirodo *que* ir sukuria panašią į neiginį rėminę

konstrukciją *ne ... que* (Stuogys 2007b: 68–74). Anot minėtojo autoriaus, ta sakinio dalis, kuri eina po *que*, išskiriama iš neigiamos aplinkos, patvirtinama tik apribotai, minties plėtra viena kryptimi nutrūksta. Restriktinė konstrukcija atitinka *seulement – tik*, kuri galima papildyti *rien d'autre, sauf, sinon – nieko kita, išskyrus*. Konstrukcija *ne ... que* tinka apriboti tiesioginį ir netiesioginį papildinį, aplinkybes, vardinę tarinio dalį, bet netinka veiksniui ir tariniui. Veiksniui restriktijai vartojamas posakis *il n'y a que*, o tarinio – veiksmažodis substitutas (pakaitalas) – *faire* asmenuojama forma ir reikšminė veiksmažodžio bendratis. Tam, kad susidarytų neigiama ribojanti konstrukcija, vartojama *ne ... pas que*, atitinkanti *ne ... pas seulement*. Ši restriktinė sintaksinė konstrukcija yra gana paplitusi prancūzų kalboje ir apsunkina suvokti prasmę, nes pamačius dalelytę *ne* savaime kyla asociacijos su neiginiu. Be to, labai dažnas šios restriktinės konstrukcijos *ne ... que* vartojimas su pabrėžimo konstrukcija *c'est ... que*, ir tada gana netolydžiai išsidėstę elementai sukelia konstrukcijų atpažinimo ir apdorojimo sunkumų: *ce n'est que ... que* reiktų suprasti *ir tik*, o kiekvienas žodis atskirai neverčiamas. Restriktijai priklauso pirmasis *que*, pvz.:

L'imprimerie mettait fin à la tradition orale des textes dont le contenu ne figurait que dans quelques originaux enluminés (figūravo tik keliuose originaluose, t. y. apribojama vietos aplinkybė).

Ce leadership n'a de sens que parce qu'il a été et demeure l'un des plus puissants moteurs de l'Europe spatiale (turi prasmės tik todėl, kad apriboja priežasties aplinkybę, reiškiamą šalutiniu sakiniu).

Une idylle est née: Callas et Paris. Mais Paris ne laisse pas que de bons souvenirs à la diva (palieka ne tik gerų prisiminimų, t. y. neigiamai apriboja tiesioginį papildinį).

Ce n'est qu'au cours de la deuxième moitié du XXe siècle que débute l'ère des plastiques et des composites (ir tik antrojoje XX a.

pusėje, t. y. apriboja ir apibrėžia laiko aplinkybę).

Neiginio raiškai priskirtini ir kai kurie žodžiai, neturintys struktūrinių neiginio požymių, bet esantys neigiami savaime. Į lietuvių kalbą jie verčiami neigiamai, nes jiems nėra atitikmenų. Štai keletas pavyzdžių:

De plus, l'absence de contact avec les rails a l'avantage de supprimer les vibrations et les bruits et de réduire les risques d'accidents (nesant kontakto su bėgiais).

Le plasma sanguin peut y être conservé sans y subir de modification chimique prématurée (nepatirdama pakitimų).

La contribution française dans le contexte européen et mondial est plus qu'honorable. Elle est décrite ici, sans forfanterie et sans inutile modestie (nesigiriant ir be reikalo nesikuklinant).

Aujourd'hui, sur les 7 milliards de pièces frappés près de 1,8 sont revenus dans les caisses de la Banque de France, faute d'utilisateurs (nesant vartotojų).

Tipiškiausias termininės leksikos neigimo ar priešingos reikšmės perteikimo būdas yra neigiamų priešdėlių vartojimas. Leksinės formos grindžiamos priešingos prasmės žodžių priešprieša. Tai gali būti žodžių junginiai ar dūriniai. Pastarieji jau priklausytų žodžių darybos sričiai, tai sudėtinė ar sudurtinė leksika. Kai kurie iš tokių priešdėlių egzistuoja kaip savarankiški žodžiai – prielinksniai ar prieveiksmiai, tokie kaip *non* – neiginio prieveiksmis, *contre*, žymintis priešpriešą, priešingumą, *sans*, žymintis nebuvimą, *hors*, žymintis esantį už ko nors ribų, nepasiekiamą, neprieinamą, *mal*, reiškiantis blogumą, gėrio nebuvimą. Kiti savarankiškai neegzistuoja. Labiausiai paplitę tokio pobūdžio priešdėliai yra šie: *mé-*, *mes-*, *dé-*, *des-*, *dis-*, *in-* (*im-*, *ir-*, *il-*), *anti-*, *ex-*, *sub-*. Prancūzų mokslo kalbos praktinės vartosenos leidinio autoriai mini iš viso 135 tokius priešdėlius, iš kurių bent 16 daugiau ar mažiau žymi neiginį (Balmet, Legge 1992: 126–129). Kaip minėta, tai labai produktyvus darybos būdas. Daugeliu

tokių žodžių plačiai vartojami daugelyje kalbų, beje, lietuvių taip pat, ir jau yra tapę tarptautiniais žodžiais su originalo priešdėliu: *destruction*, *non-sens*, *déchiffage*, *contre-indication*. Prefiksaciniai neiginio žymekliai, funkcionuojantys kaip savarankiški leksiniai vienetai, ne visada išlaiko savo formą (*contre* – *contredire* – *contradiction*, *mal* – *maudire* – *malédiction*), rašyba taip pat įvairi – suduriama tiesiogiai arba su brūkšneliu (*malentendu-mal-être*). Daugeliu atvejų šių neigiamų žodžių prasmę nesunku suvokti žinant teiginiu išreikštą terminą, bet jeigu lietuvių kalboje nėra konkrečių atitikmenų, tada iškyla sunkumų. Štai keletas pavyzdžių:

Le démarrage se fait, entre 0 et 30 km/h, avec une accélération de 1,25 m/s² et la décélération maximale en pleine vitesse peut atteindre 2,3 m/s².

Les sièges sont faits d'un tissu dit antilacération et recouverts de velours.

Les aciers inoxydables à haute résistance à la corrosion participent à la compétitivité de l'industrie chimique.

Mokslo ir technikos literatūroje nėra daug įprastinių neiginių, būdinga neiginio raiškos įvairovė sudaroma leksinėmis ir gramatinėmis priemonėmis.

Išvados

1. Techninio teksto skiriamasis bruožas yra terminija, tačiau terminologinis aspektas nelaikomas esminiu jo ypatumu. Reikšmingas dalykas yra mokslinis stilius, kalbinių priemonių sistemiškumas, kalbos elementų paskirties ir prasmės santykis, struktūrinė-semantinė vienybė.
2. Leksinių elementų pasirinkimą ir vartoseną lemia sintaksiniai ryšiai. Neiginys, kaip sintaksinė konstrukcija, yra ir semantinis reiškinys, ir leksinės bei gramatinės jo realizavimo formos. Priskiriant sakinio turiniui neigiamą reikšmę, yra teigiamas jo

neatitikimas tikrovei, atmetamas teiginys arba prieštaraujama faktui ar minčiai.

3. Struktūriškai panaši į neiginį yra restriktinė konstrukcija. Ji užima tarpinę padėtį tarp teiginio ir neiginio. Reiškinyje teigiamas ribotai, iš dalies paneigiant.
4. Neiginio kategorija yra daugialypė savo leksinėmis ir gramatinėmis apraiškomis, morfologinėmis raiškos priemonėmis. Įprastinis neiginys nėra labai būdingas techniniam tekstui, dažnesnis prefiksacinis žodžių darybos būdas, vartojant prielinksnius, prieveiksnius ar tiesiog priešdėlius ir taip sudarant žodžių junginius ar dūrinius.

Literatūra

- Balmet, S. E.; Legge, M. H. de 1992. *Pratiques du français scientifique*. Paris: Hachette/Aupely.
- Grevisse, M. 1964. *Le bon usage. Grammaire française*. Gembloux: J. Duculot.
- Katalynaitė, R. E.; Dubikalytė-Raugalienė, L. 2008. „Leksiniai prancūzų mokslo kalbos aspektai“, *Santalka* 16(2): 47–56.
- Kaulakienė, A. 2007. „Mokomųjų leidinių kalba – vienas iš taisyklingos studentų kalbos veiksnių“, *Santalka* 15(4): 41–52.
- Kazlauskienė, A.; Rimkutė, E.; Bielinskienė, A. 2006. *Bendroji ir specialybės kalbos kultūra*. Kaunas.
- Lerat, P. 1995. *Les langues spécialisées*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Phal, M. 1965. *Langue scientifique et analyse linguistique. L'initiation des étudiants et chercheurs étrangers à la langue scientifique et technique*. Saint-Cloud.
- Riegel, M.; Pellat, J.-C.; Rioul, R. 1999. *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Steinberg, N. 1962. *Grammaire française* 1. Ленинград: Учпедгиз.
- Stuogys, A. 2007a. „Neiginio formavimosi principai ir jo skirtumai šiuolaikinėse romanų (prancūzų, ispanų, italų) kalbose“, *Santalka* 15(4): 61–67.
- Stuogys, A. 2007b. „Teiginio, neiginio ir restrikcijos sąveika romanų (prancūzų, ispanų, italų) kalbose“, *Santalka* 15(4): 68–74.
- Šernas, V. 2006. *Glotoedukologija* 2. Kaunas.
- Винье, Ж.; Мартэн, А. 1981. *Язык французской технической литературы*. Москва: Высшая школа (Versta iš Vigner, G.; Martin, A. 1976. *Le français technique*, BELC).
- Дезен, Н. Б. 1980. «О теории и практике обучения иностранным языкам в неязыковом вузе», в кн. *Функциональный стиль научной прозы. Проблемы лингвистики и методики преподавания*. Москва: Наука, 272–280.
- Москальская, О. И. 1981. *Грамматика текста*. Москва: Наука.
- Соколова, Г. Г. 1987. *Фразеобразование во французском языке*. Москва: Высшая школа.

THE EXPRESSION AND PRACTICAL USE OF THE NEGATIVE IN FRENCH TECHNICAL TEXTS

Rūta Elžbieta Katalynaitė

The paper examines one of the syntactic constructions used in French technical texts – the variety of expressions with the negative. Although universally used, it has been found out that the negative is scarce in French technical literature. Nevertheless, there are various means to express the negative both syntactically and grammatically. In the field of terminology, the most common way to express the negative is the prepositional word-formation. Attention is paid to expressions that cause difficulties while reading. It is suggested to bestow attention to the interrelation of the lexical and grammatical categories, the organization of linguistic devices.

Keywords: absolute negative, partial negative, double negative/negation, restrictive negative.

Įteikta 2009-01-20; priimta 2009-02-15